

ALISHER NAVOIY G'AZALLARIDA INSON VA MA'NAVIYAT TALQINI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20201565>

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti o`qituvchisi

Jabbarova Sabo Xamdamovna

Telefon: +998944488337

Email: sabojabarova8@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Alisher Navoiy g'azallarida inson obrazi va ma'naviyat konsepsiyasi badiiy-estetik hamda falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Shoir lirikasida komil inson g'oyasi, ishq va ruhiy poklanish masalalari, tasavvufiy qarashlarning poetik ifodasi ochib beriladi. Tadqiqot davomida g'azallardagi ramziy obrazlar, majoz va tasvir vositalari orqali insonning ichki dunyosi va axloqiy kamoloti qanday talqin etilgani yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *komil inson, ma'naviyat, tasavvuf, ishq, g'azal, lirika, axloqiy ideal, ruhiy kamolot.*

Аннотация: *В данной статье с художественно-эстетической и философской точек зрения анализируется образ человека и концепция духовности в газелях Алишера Навои. В поэтическом наследии автора раскрываются идеи совершенного человека, проблемы любви и внутреннего очищения, а также поэтическое выражение суфийских воззрений. В ходе исследования освещается, каким образом через символические образы, метафоры и художественные средства в газелях интерпретируются внутренний мир личности и её нравственное совершенствование.*

Ключевые слова: *совершенный человек, духовность, суфизм, любовь, газель, лирика, нравственный идеал, духовное совершенствование.*

Abstract: *This article examines the image of the human being and the concept of spirituality in the ghazals of Alisher Navoiy from artistic-aesthetic and philosophical perspectives. The poet's lyrical works are analyzed in terms of the ideal of the perfect person, the themes of love and spiritual purification, and the poetic representation of Sufi ideas. The study highlights how symbolic imagery, metaphors, and expressive devices in the ghazals convey the inner world of the individual and interpret the process of moral and spiritual development.*

Keywords: *perfect person, spirituality, Sufism, love, ghazal, lyric poetry, moral ideal, spiritual maturity.*

O'zbek mumtoz adabiyotining yuksak namoyandasi Alisher Navoiy ijodi Sharq badiiy tafakkurining eng muhim bosqichlaridan biridir. Uning g'azallari nafaqat estetik go'zalligi, balki chuqur ma'naviy-falsafiy mazmuni bilan ham ajralib turadi. Navoiy insonni borliqning markaziga qo'yadi va uni ruhiy kamolot sari yetaklovchi kuch sifatida tasvirlaydi.

Shoir nazarida inson – ilohiy ne'mat, u o'z qalbini poklash va komillikka erishish orqali haqiqiy baxtga yetadi. Shu bois Navoiy g'azallarida ma'naviyat masalasi yetakchi o'rin egallaydi.

Navoiy ijodida komil inson – bu axloqan pok, ilmli, sabrli va ishq orqali ruhiy kamolotga erishgan shaxsdir. Shoir tasavvuf ta'limotiga tayangan holda insonni nafs bilan kurashuvchi mavjudot sifatida ko'rsatadi.

Tasavvuf falsafasida insonning oliy maqsadi – Haqqa yaqinlashishdir. Navoiy g'azallarida ishq ana shu yo'lning asosiy vositasi sifatida talqin qilinadi. Bu ishq oddiy dunyoviy muhabbat emas, balki ilohiy ishqdir.

Masalan, g'azallarda uchraydigan quyidagi mazmuniy g'oya tez-tez takrorlanadi:

Ishq orqali qalb poklanadi

Ishq insonni kamolot sari yetaklaydi

Ishq – ma'naviy uyg'onish manbai

Shoirning fikricha, ishqsiz qalb – jonsiz tan kabidir.

Navoiy inson qalbini oynaga qiyoslaydi. Agar qalb nafs va g'aflat bilan qoplansa, u haqiqatni aks ettira olmaydi. Shu bois shoir sabr, tavba, qanoat kabi

axloqiy fazilatlarni ulug'laydi. G'azallarda dunyo foniyligi va umrning o'tkinchiligi ko'p ta'kidlanadi. Bu orqali shoir insonni ma'naviy uyg'onishga chaqiradi. Navoiy nazarida haqiqiy boyluk – moddiy ne'mat emas, balki ma'naviy yetuklikdir. Inson qalbining pokligi uning eng katta fazilatidir.

Navoiy g'azallarida ma'naviyat tushunchasi ko'pincha ramziy obrazlar orqali ifodalanadi:

May – ilohiy ishq

Soqi – murshid yoki Haq

Yor – ilohiy jamol

Zulf – sirli haqiqat

Ko'z yoshi – tavba va poklanish

Bu obrazlar orqali shoir murakkab tasavvufiy g'oyalarni sodda va estetik shaklda ifodalaydi. Shuningdek, tashbeh, isti'ora, tazod, takror kabi badiiy vositalar insonning ichki kechinmalarini yanada ta'sirchan ko'rsatishga xizmat qiladi.

Navoiy insonni faqat individual mavjudot sifatida emas, balki jamiyat a'zosi sifatida ham ko'radi. Uning g'azallarida adolat, saxovat, muruvvat, kamtarlik kabi fazilatlar ulug'lanadi. Shoirning fikricha, komil inson – jamiyat taraqqiyotining asosidir. Ma'naviy yetuk shaxslar bo'lmasa, jamiyatda adolat va tinchlik bo'lmaydi.

Shu jihatdan Navoiy g'azallari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan.

Xulosa qilib aytganda, Alisher Navoiy g'azallarida inson va ma'naviyat talqini chuqur falsafiy va tasavvufiy asosga ega. Shoir komil inson g'oyasini ilgari surib, ishq, sabr, tavba, qanoat kabi

fazilatlarni ruhiy kamolotning asosiy omili sifatida ko'rsatadi. Navoiy nazarida insonning haqiqiy qadri uning ma'naviy boyligidadir. G'azallarda ramziy obrazlar orqali ilohiy ishq va ruhiy poklanish masalalari badiiy yuksaklik bilan

ifodalangan. Demak, Navoiy lirikasida inson – bu komillik sari intiluvchi, qalbini poklash orqali Haqqa yaqinlashuvchi mavjudotdir. Uning g'azallari nafaqat badiiy meros, balki ma'naviy tarbiya maktabi hamdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alisher Navoiy. Xazoyin ul-maoniy (Devonlar to'plami). – Toshkent: Fan, turli nashrlar.
2. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
3. Izzat Sulton. Navoiyning ijod olami. – Toshkent: Fan.
4. Ozod Sharafiddinov. Navoiyga qaytish. – Toshkent: Ma'naviyat.
5. Vohid Zohidov. Alisher Navoiy poetikasi. – Toshkent: Fan.
6. Naim Karimov. Ma'rifat fidoyisi. – Toshkent: Sharq.
7. Bertels. Navoi va Jomiy. – Moskva.